

Povodom objavljenog e-Savjetovanja o *Nacrtu prijedloga Zakona o udomiteljstvu*, Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku koje je bilo otvoreno do 15. lipnja 2018., pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je uputila sljedeće prijedloge:

„A) Ocjena stanja

Tvrđnju da je udomiteljstvo od strane stručnjaka prepoznato kao najkvalitetniji oblik skrbi smatramo netočnom, ukoliko se odnosi na udomljavanje odrasle osobe. Naime, stručnjaci zaposleni u sustavu socijalne skrbi tradicionalno smatraju da je udomiteljstvo za odrasle osobe zadnji izbor za osiguravanje kvalitetne skrbi. Istraživanje koje je provedeno 2016.g. u udomiteljskim obiteljima Zagrebačke županije, rezultati kojega su objavljeni u publikaciji „Poštivanje prava osoba s invaliditetom smještenih u udomiteljskim obiteljima i obiteljskim domovima“ (autori Marko Buljevac, Marina Milić Babić, Zdravka Leutar) ukazuje na potencijalna kršenja mnogih prava udomljenih osoba s invaliditetom. U publikaciji se nadalje navodi kako formalno definiranje određenih oblika smještaja izvan vlastite obitelji kao izvaninstitucijskih ne znači nužno da je postignut kvalitativni pomak s institucionalne prakse skrbi o osobama s invaliditetom. Udomiteljstvo nije lišeno institucionalnih obilježja (npr. odnos nadređenosti prema korisniku, nemogućnost osobnih izbora) te ga obilježava izoliranost i izostanak profesionalizma. I u ovom istraživanju potvrđen je stav stručnjaka da je udomiteljstvo za odrasle osobe posljednji i najlošiji izbor za podršku osobi s invaliditetom.

Konačno, Odbor UN-a za praćenje provedbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u svojim zaključnim preporukama Republici Hrvatskoj preporučio je obiteljske domove i udomiteljske obitelji ugraditi u proces deinstitutionalizacije, upravo zbog činjenice da smještaj u obiteljski dom i udomiteljsku obitelj ima u potpunosti karakteristike institucionalnog zbrinjavanja:

Neovisno življenje i uključenost u zajednicu (čl. 19.)

1. Odbor je zabrinut što nisu sve ustanove, poput manjih privatnih ustanova, Odjela za dugotrajnu skrb u psihijatrijskim ustanovama i udomiteljskih obitelji za odrasle osobe pokriveni planom deinstitutionalizacije.

2. Preporuka je Odbora da se u proces deinstitutionalizacije uključe sve ustanove za sve osobe s invaliditetom, kao i udomiteljske obitelji za odrasle osobe s invaliditetom.

S obzirom na navedeno, pozivanje na odredbu UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koja „priznaje jednako pravo na život u obitelji i zajednici svoj djeci kao i svim osobama s invaliditetom“, u kontekstu poticanja razvoja usluge udomiteljstva je pogrešno jer Konvencija govori o pravu osobe s invaliditetom da živi u svojoj obitelji, a ne u udomiteljstvu, koje u sadašnjoj situaciji u većini slučajeva niti nema obilježja obiteljskog života, kada se radi o odraslim osobama s invaliditetom. Kao što smo naveli, takav oblik smještaja ima većinu (negativnih) odlika institucionalnog zbrinjavanja.

B) osnovna pitanja koja treba urediti Zakonom

Zbog specifičnosti obilježja i razlika između udomljavanja djece i odraslih osoba, predlažemo da se zakon podijeli u dva dijela – jedan koji će se odnositi na udomljavanje djece, a drugi na udomljavanje odraslih osoba, uz zadržavanje dijela osnovnih zajedničkih odredbi.

C) posljedice koje će donošenjem Zakona proisteći

Daljnijim razvojem udomiteljstva, ukoliko će imati dosadašnja temeljna obilježja neće se prevenirati institucionalizacije odraslih osoba jer udomiteljstvo ima odlike institucionalnog zbrinjavanja.

Članak 1.

Vidljiva je usmjerenost zakona na prava i položaj udomitelja, a ne na poboljšanje položaja i zaštitu prava korisnika, pa se tako prava korisnika niti ne spominju kao predmet uređivanja ovog zakona. Predlažemo stoga ovdje dodati da se ovim zakonom uređuju i prava korisnika.

Članak 5.

Predlažemo da se za obavljanje udomiteljstva kao zanimanja uvedu dodatni kriteriji koji će jamčiti kvalitetu obavljanja ovog posla, primjerice da osoba budući profesionalni udomitelj ima određene dokazane kompetencije, odnosno dokazanu/ocijenjenu kvalitetu rada kroz neko vremensko razdoblje kao tradicionalni udomitelj. Nije opravdano kao jedini kriterij za imenovanje profesionalnog udomitelja odrediti broj korisnika, činjenicu da osoba nije zaposlena te potrebu za uslugom utvrđenom mrežom. Iz ovog članka je ponovno vidljiva usmjerenost na interes udomitelja, a ne korisnika, što bi trebalo biti primarno.

Članak 7. stavak 1. točka 2

Ovom odredbom stigmatiziraju se i diskriminiraju osobe sa psihičkim bolestima, odnosno psihosocijalnim teškoćama, jer se posebno izdvajaju kod nabiranja. Predlažemo stoga da ova točka glasi: „koja ima bolest ili stanje zbog koje bi bilo ugroženo zdravlje ili drugi interesi korisnika“. Ovakvom definicijom bile bi obuhvaćene sve bolesti i stanja koje mogu negativno utjecati na zdravlje ili druge interese korisnika, sukladno procjeni u svakom individualnom slučaju.

Članak 7. stavak 1. točka 4.

Radi zaštite udomljene djece i odraslih osoba s invaliditetom, predlažemo da se članak izmijeni na način da se odredi kako udomiteljstvo ne može obavljati osoba koja je pravomoćno osuđena za počinjenje kaznenih djela protiv života i tijela, protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva, protiv osobne slobode, protiv spolne slobode, spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, protiv braka, obitelji i djece, protiv zdravlja ljudi te svako drugo kazneno djelo počinjeno na štetu djeteta ili korištenjem djeteta ili maloljetne osobe, bez obzira na nastup rehabilitacije.

Članak 7. stavak 1 točka 6.

Predlažemo izostaviti dio rečenice „osim ako je nastupila rehabilitacija prema posebnom propisu“.

Članak 16.

Predlažemo omogućiti obavljanje specijaliziranog udomiteljstva i za odrasle osobe s invaliditetom te detaljnije utvrditi koja to posebne znanja i vještine treba imati ovaj udomitelj, kako ih stječe, tko ih ocjenjuje, utvrditi obvezu redovitog preispitivanja njegovih kompetencija, odnosno licenciranje u određenom vremenskom periodu.

S obzirom na navedeno, predlažemo u članku 16. stavku 1. zamijeniti termin djeteta s terminom korisnika, a u stavku 2 istoga članka dodati točku 3. koja glasi: „odrasloj osobi s invaliditetom čija složenost stanja iziskuje poznavanje specifičnih znanja i vještina“

Članak 18. stavak 4.

Predlažemo iza riječi „opskrbnina“ dodati riječi „i naknadu za rad“. Smatramo da i srođnicima kao udomiteljima treba pripadati pravo na naknadu za rad, posebno kada ti srođnici nisu obveznici uzdržavanja udomljene osobe.

Članak 25. stavak 1. i 2.

Mišljenja smo kako kao preduvjet za obavljanje specijaliziranog udomiteljstva ne bi trebao biti završeno formalno obrazovanje kako je to navedeno u nacrtu prijedloga. U prvi plan se stavljaju viši stupnjevi formalnog obrazovanja, bez obzira na usmjerenje, umjesto da se kao uvjeti propišu znanja o specifičnostima djece i odraslih s težim problemima ponašanja, složenijim razvojnim teškoćama ili invaliditetom, načinima njihova funkcioniranja, skrbi, odgoju i vođenju...

Postojanje same činjenice završenog visokog obrazovanja bilo kojeg usmjerenja, pa čak niti ako bi se usmjerenje donekle suzilo, nikako nije garancija da ta osoba ima znanja i vještine za skrb o specifičnim kategorijama udomljenih osoba koje iziskuju veću podršku.

Članak 37. stavak 8.

Predlažemo iza riječi „udomitelja“ dodati riječi „i za korisnike“

Članak 39.

vidljive su široke ovlasti tima za udomiteljstvo, ali je upitna mogućnost obavljanja svih ovih poslova s obzirom na činjenicu da, sukladno Pravilniku o minimalnim uvjetima prostora, opreme i broja potrebnih stručnih i drugih radnika centra za socijalnu skrb i podružnice stručne poslove u stručnoj cjelini/odjelu za udomiteljstvo obavlja jedan tim na 100 udomiteljskih obitelji, što je premalo stručnih radnika na veliki broj obitelji.

Članak 40. točka 9.

Mišljenja smo kako bi osposobljavanje i edukacija udomitelja trebale biti njegova obveza, a ne pravo. Udomitelj može odlučiti ne konzumirati svoje pravo, a osposobljavanje i edukacija su nužni kako bi se podigla kvaliteta obavljanja udomiteljstva. Predlažemo stoga tekst ove točke premjestiti u članak 41. koji se odnosi na obveze udomitelja.

Članak 47.

Nužno je u ovaj zakonski članak ugraditi ugraditi obvezu poštivanja prava odraslih korisnika na: izražavanje identiteta i osobne autonomije, pravo na slobodu kretanja i komunikacije, pristup

informacijama, uključenost u život zajednice, poštivanje dostojanstva, prava na izbor, privatnost, pravo na pritužbu, pravo na posjedovanje osobnih stvari, na slobodno raspolaganje vlastitim novcem, slobodu od izrabljivanja

Također je nužno uvesti sankcije za nepoštivanje prava korisnika od strane udomitelja i članova njegove obitelji jer će se samo tako osigurati da se ta prava korisnika doista i poštuju. Podsjećamo kako mnogi udomitelji uopće nisu podučeni ili svjesni postojanja gore navedenih prava korisnika te se posljedično ona često i krše. Zbog velikog broja udomiteljskih obitelji i nedovoljnih mogućnosti kontrole (mali broj zaposlenika timova za udomiteljstvo), ona mora biti učinkovita, što obavezno uključuje sankcije, primjerice novčane kazne ili izglednu mogućnost oduzimanja dozvole za višestruka ili višekratna kršenja prava.

Članak 49.

Predlažemo uvesti standarde kvalitete usluge udomitelja

Članak 50.

Predlažemo propisati sankcije za nepoštivanje prava korisnika od strane udomitelja